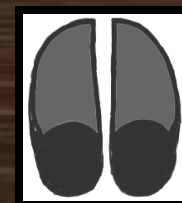

JELEN (obični,ritski) – *Cervus elaphus* L

Jelen obični (*Cervus elaphus* L.)

- **Jelen pripada:** *a.* porodici jelena (*Cervidae*)
b. potporodici pravih jelena (*Cervinae*)
c. rodu jelen (*Cervus*)
d. vrsti jelen (*Cervus elaphus*)
- Prema Zakonu o divljači i lovstvu spada u krupnu divljač zaštićenu lovostajem.
- Mužjak – **jelen**,
- Odrasla ženka koja se telila – **košuta**,
- Mlado od trenutka dolaženja na svet pa do kraja marta druge kalendarske godine života - **tele** ili **jelenče**,
- Mlade ženke sve do prvog telenja – **košutice ili dvizice**.
- Mladi mužjaci do čišćenja prvih rogova – **jelenčad**.

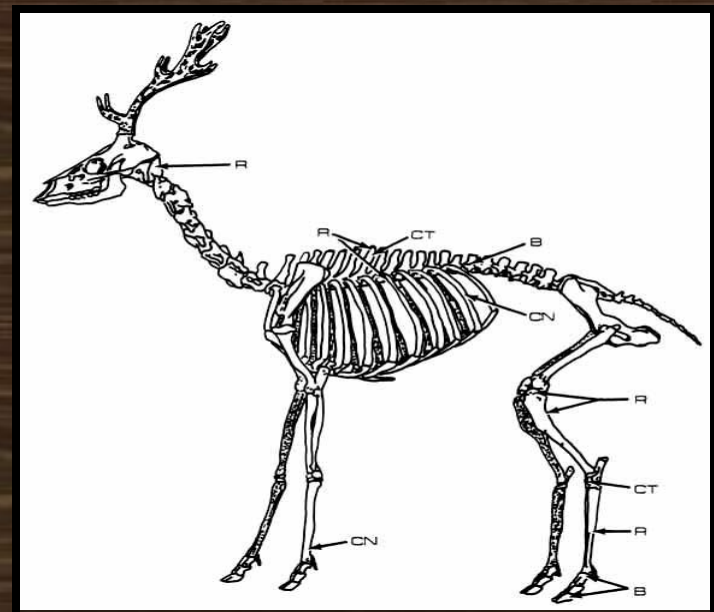
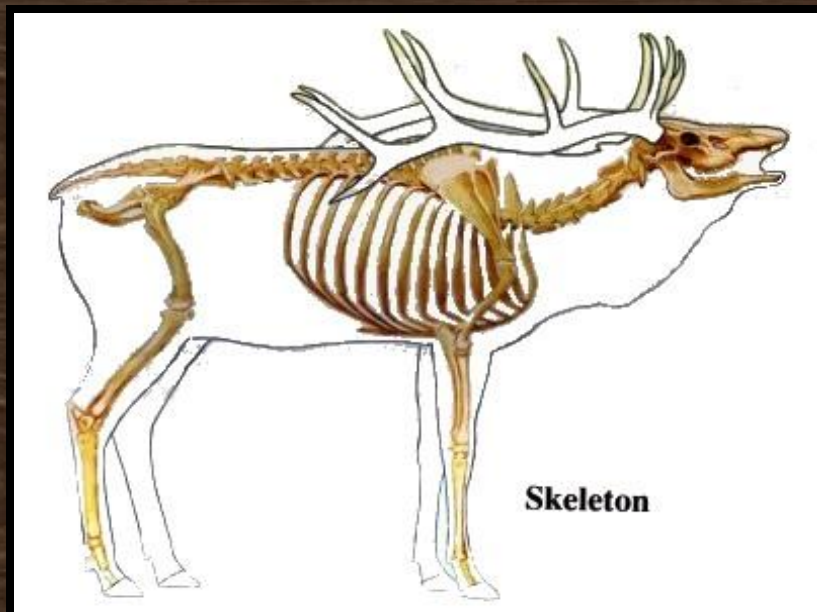
Rasprostranjenost i brojnost

- U Srbiji jelena najviše ima u šumskim kompleksima uzduž Dunava, i Save, u otvorenim i ograđenim lovištima kojima gazduju JP Srbijašume, Vojvodinašume, vojska Srbije i dr. korisnici: (Jastrebac, Crni lug, Golija, Cer Vidojevica, Južni Kučaj, Valmište Leskovac, Morović, Karađorđevo, Plavna, Apatin, Bački Monoštor), i otvorenim lovištima: Šid, Sečanj, Bač, Negotin), i dr.

*Prema statističkim podacima, 2001. godine u Srbiji je bilo preko 2.500 jelena, uz godišnji odstrel 700 grla.

Građa

- Kostur jelena građen je za dobro trčanje i preskakanje prepreka.
- Lobanja ima jaku čeonu kost koja nosi rožišta i na njima rogove.
- Ona je čvrsto povezana sa susednim kostima zbog toga da izdrži udarce za vreme borbi jelena.
- Od gornjeg zadnjeg dela lobanje proteže se kičma kao okosnica celog organizma

- Jelen raste u visinu 120 – 150 cm. Dužina tela od gubice do korena repa iznosi 225 – 275 cm. Sam rep je dugačak 20 – 25 cm. Težina jelena je različita, a zavisna je od polu i starosti, od uslova prehrane i stanišnim uslovima (planine, ravnice, klima itd.). Jelen je uvek znatno teži od košute. Težina jelena se kreće između 120 – 250, a više puta i do 300 kg, a košute 70 – 140 kg. Jelenska divljač dobija na težini do svoje dvanaeste godine.

- Boja dlake mu je od proleća do jeseni tamno – crvenkasta, a po trbuhu belkasta. Pred zimu jelen dobija gušću i dužu dlaku tamno – sivkaste boje koju zadrži do proleća negde do aprila i maja. Kod jelena je dlaka na vratu nešto duža, nego po telu, dok kod košute nije. Košuta je iste boje kao i jelen, razlikuje se od jelena time što je manja, slabija, užeg vrata i bez rogovlja.
- Oči su kod jelena tamne i krupne, a ispod njih je duboko suzište. Jelen izraste potpuno u svojoj šestoj godini života, a košuta u trećoj godini života.

Srednjedobni jeleni

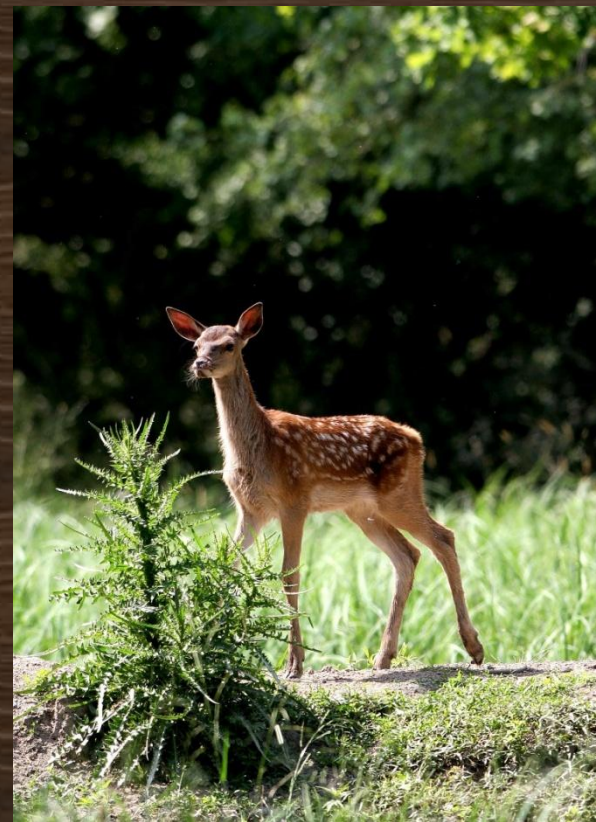
Mladi jeleni od 3 do 5 godina

Košuta sa teletom

Telad nakon mesec dana po dolasku na svet

Košuta sa dva teleta, veoma retka pojava u prirodi

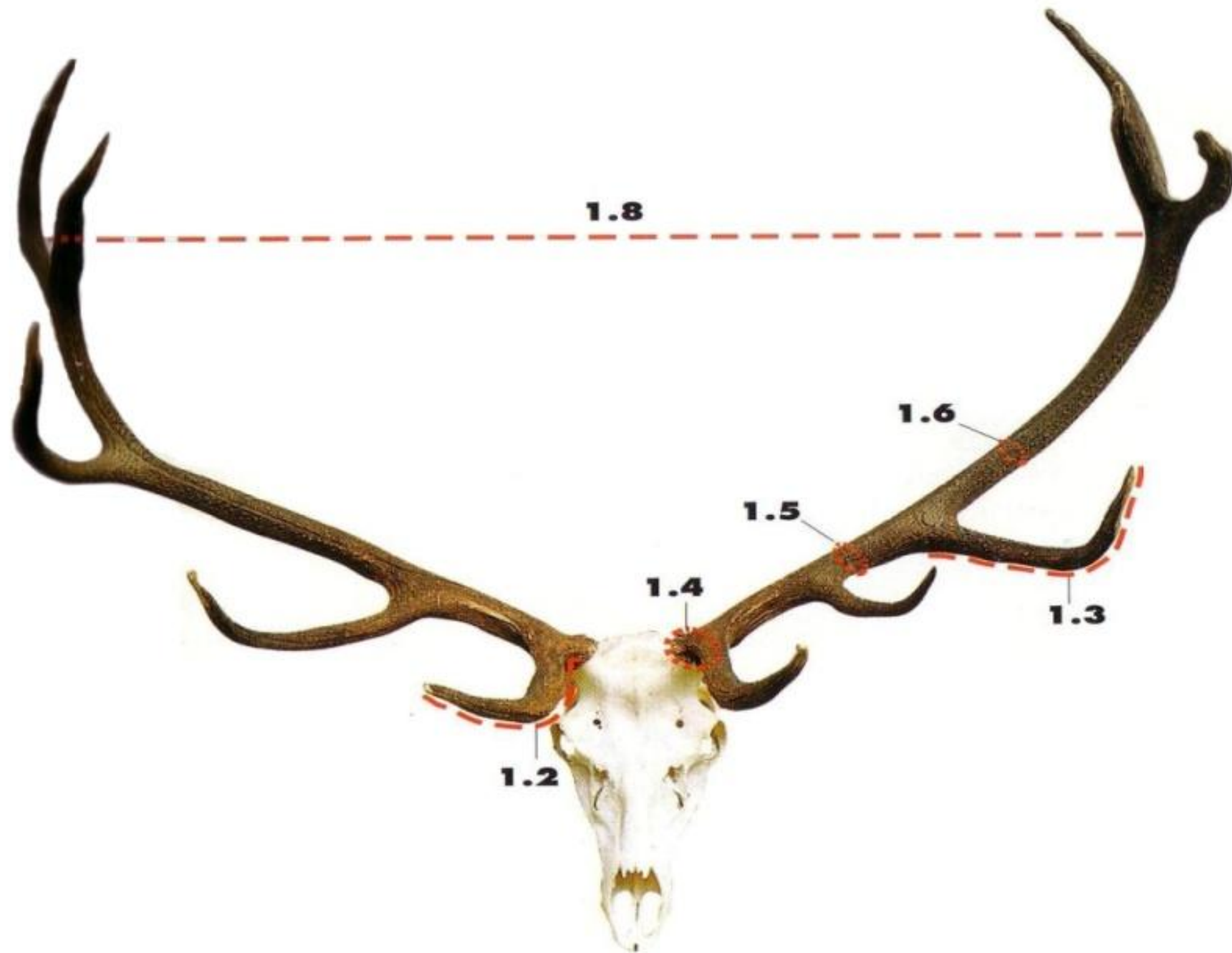
Rogovlje

Razvoj rogovlja kod jelena

- prvi rogovi kod jelena su **šila** i taj se jelen zove **šilaš**
- drugi rogovi kod jelena bi trebali biti **vilaši** ali to nije pravilo – jelen **vilaš** ima štanglu i jedan parožak nadočnjak
- sledeća razvojna faza je **šesterac**, on ima tri ogranka – nadočnjak, srednjak i vršni parožak
- sledeća razvojna faza je **osmerac** koji ima četiri paroška i to: nadočnjak, srednjak i dva vršna paroška
- **deseterac** ima pet paroška: nadočnjak, srednjak i 3 paroška u kruni
- postoji i varijanta deseterca sa ledenjakom koji ima nadočnjak, ledenjak, srednjak i dva paroška u kruni
- **dvanaesterac** ima nadočnjak, ledenjak, srednjak i tri paroška u kruni
- **četrnaesterac** ima nadočnjak, ledenjak, srednjak i 4 paroška u kruni
- **šesnaesterac** ima nadočnjak, ledenjak, srednjak i 5 paroška u kruni

Zubalo

- Potpuno izgrađeno zubalo jelena ima sve četiri vrste zubi.
- Zubna formula jelena je : I 0/4, C 1/0, P 3/3 i M 3/3 ili ukupno 34 zuba.

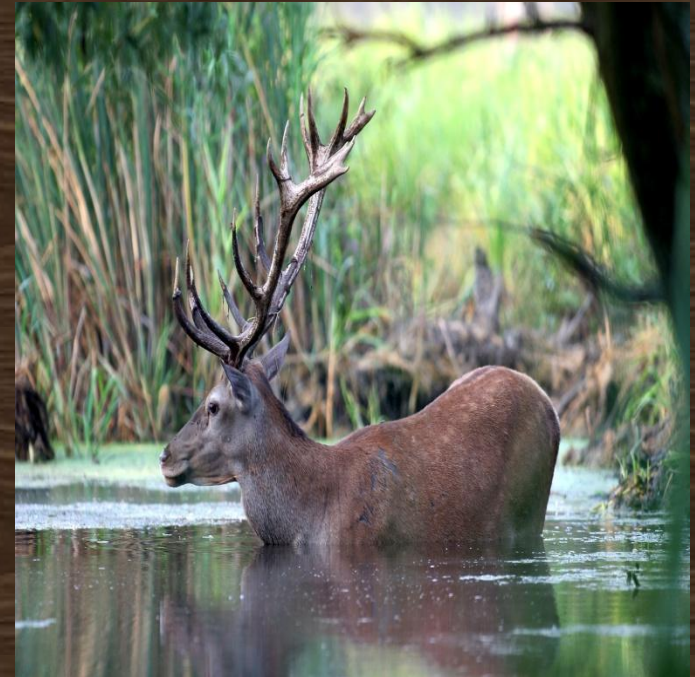

Stanište

- Jelen je životinja šume i one su mu glavna staništa.
- Ima velik radijus kretanja i stoga traži takve šumske površine, ali nastanjuje i područja rita, gde kao i u šumi, može naći pravi zaklon i mir.
- Kao vrlo plaha životinja, izbegava otvorene prostore, a ako zalazi u njih tražeći hranu, tada to čini noću.

- U ravničarskim lovištima bira sastojine hrasta s vrstama koje ga prate (grab, brest, jasen), a voli područja gde ima vrba, posebno ive, koje su sastavni deo tih sastojina.
- Takva mu vegetacija odgovara zbog prehrane hrastovim žirom, ali i brstom tih vrsta, koje su mu zimi glavna hrana.

Ishrana

- Jelen je izrazito pašna divljač. Kao našem najkrupnijem dvopapkaru preživaru jelenu trebaju primerene količine prirodne hrane.
- Brzi razvoj kostura u ranoj mladosti, izgradnja rogovlja u kasnijoj dobi te srazmerno brzi završetak rasta tela kod ženki stavljaju pitanje ishrane kao važan problem današnjih lovišta.
- Za izgradnju rogovlja jelenu je potrebna hrana koja sadržava belančevine, kalcijum i fosfor, ali i vitamine **A**, **C** i **D**.
- Od 3 do 4 meseca treba u dnevnoj prehrani 100 g kalcijuma i fosfora.
- U vreme gradnje rogovlja, najviše kalcijuma i fosfora sadrže pupoljci i izbojci drveća i grmlja, a u kasnijem razdoblju više poseže za travom.
- Hranu jelena delimo na mekanu, žilavu, tvrdu i balastnu – koja je potrebna radi normalne probave (drvenasti delovi biljaka ili njihova kora).
- Glavni deo hrane čine zeleno bilje, izbojci, pupoljci i kora.

Kapitalni jelen u periodu kada mu intenzivno raste rog (mart do avgusta)

U periodu rasta roga potrebna je dobra ishrana jelena

Način života i ponašanja

- Jelen je životinja sumraka, jer su ga prilike naterale da se štiti mrakom, ponajpre od čoveka.
- Tokom vegetacije mužjaci žive odvojeno od ženki i ne stvaraju krda.
- Ženke obično vode mlade, iz tekuće ili prošle godine, a mužjaci žive odvojeno, katkad mužjaci čine manja krda.
- Zimi je pak obratno, i mužjaci i ženke žive u krdima.
- Muška krda predvodi mlađi ili srednjedobni jelen, a ženska krda najstarija ili zrela košuta. U ženskim su krdima mladi jeleni šilaši, a katkad i trogodišnjaci.
- Najstariji mužjaci žive samotski, odvojeno od krda tokom cele godine. Živeći u krdu, jeleni slede predvodnika i vode računa o njegovom ponašanju, a i o ponašanju svakog pripadnika krda.
- Uoči li bilo koji njegov pripadnik opasnost, upozorava na nju baukanjem, nakostrešenošću dlake, usmeravanjem ušiju prema njoj i drugim znakovima.

**Jeleni vole da se kaljužaju i kupaju posebno u
letnjim mesecima**

Srednjedobni jelen u periodu intenzivnog rasta rogovlja

Kapitalni jelen u periodu rasta roga sa mladim jelenima

Košute u proleće pasu mladu travu

Izgled glave košute sa karakteristično velikim ušima

Razmnožavanje

- Jelen je poligam i ako je snažan oplodi više košuta. Parenje u niziskim delovima počinje krajem avgusta i završava krajem septembra, a u planinskim predelima počinje sredinom septembra i završava sredinom oktobra.
- Košuta nosi – bremenita je 34 nedelja i u maju oteli najčešće jedno tele teško od 7 do 12 kg.

Rika jelena u periodu parenja

„Kićenje” jelena da bi izgledali prema suparnicima
„zastrašujuće”

Jelen sa nekoliko košuta u periodu parenja

**Rika se odvija od kraja avgusta do kraja septembra u
ravničarskim lovištima**

Određivanje dobi i prirodni neprijatelji

- Dob - starost žive jelenske divljači ocjenjuje se prema: obliku glave i tela i ponašanju, a kod mužjaka koji su razvili rogove još prema: vremenu kada skida čupu s rogova i kada odbacuje rog sa glave, te obliku roga.
- Neprijatelji jelenske divljači mogu biti abiotskog i biotskog podrekla.
- Od abiotskih najveći su mu: poplave u ravničarskim lovištima, u kojima, iako su odlični plivači, stradaju mnoga grla.
- Velike količine oborina i mraz u vreme teljenja mogu uzrokovati uginuća teladi, posebno one čiji se dolazak na svet poklopi s vremenskim nepogodama.
- Neprijatelji biotskog podrekla koji uzrokuju mortalitet su krupni predatori – vuk, šakal, ris i medved.

HVALA NA PAŽNJI

